

ВІДГУК

офіційного опонента Орлова Валерія Федоровича, доктора педагогічних наук, професора, проректора з наукової роботи Мистецького інституту художнього моделювання та дизайну імені Сальвадора Далі на дисертацію Красовської Ольги Олександрівни **«Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» (015 – Педагогічні науки)

Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена тим, що мистецтво є унікальним у вирішенні завдань як художнього, так і особистісного розвитку, громадського і духовного становлення підростаючого покоління. Це пояснюємо не тільки природою сприймання різних видів і жанрів мистецтва, а й тим, що вже в ранньому віці художньо-естетична діяльність стає однією з найдоступніших і емоційно-захоплюючих форм творчості. Формувати духовно багату людину, яка глибоко розуміє твори мистецтва, має розвинуті естетичні смаки, відчуває красу навколишнього світу і прагне до творчого перетворення дійсності за законами прекрасного, покликана система художньо-естетичного виховання. Для того, щоб ця система досягала поставленої мети, була результативною, її ефективність позначилася б на розвитку дитини вона повинна бути «насамперед єдиною, поєднувати всі предмети та позакласні заняття, все життя школяра, де кожний предмет і заняття мають свої чіткі завдання у формуванні естетичної культури й особистості школяра» (В.О. Сухомлинський). Отже, досліджувана О.О. Красовською проблема є соціально значимою й актуальною для вдосконалення системи мистецької освіти. Результати наукового пошуку уможливили виявлення суперечностей в існуючих підходах до розв'язання проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до процесу естетичного виховання школярів, що підтвердило актуальність і доцільність обраного напрямку наукової розвідки.

Дисертаційну роботу виконано в межах комплексної наукової теми: «Формування професійної компетентності майбутніх учителів в умовах європейської інтеграції» – Житомирський державний університет імені Івана Франка (державний реєстраційний номер РК № 0110U002110). Тема затверджена вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 2 від 23. 09. 2011 р.) й узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 30. 01. 2012 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.
Метою дисертаційного дослідження О.О. Красовської є обґрунтування теоретико-методичних засад та розроблення й експериментальна перевірка ефективності структурно-функціональної моделі процесу професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій, що повністю відповідає темі і об'єкту дослідження.

У вступі дисертації чітко визначено завдання, об'єкт, предмет дослідження. Робота структурована і логічно побудована. Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів і висновків дисертаційного дослідження обумовлені теоретико-методологічними позиціями, застосуванням комплексу взаємодоповнюючих методів наукового пошуку (теоретичних, емпіричних, статистичних). З метою реалізації завдань дослідження, автором опрацьовано 512 наукових джерел, із них – 39 іноземними мовами. Не викликає сумніву чітка структура дисертаційного дослідження, що складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Розділи дисертації є логічно завершеними, взаємопов'язаними, містять висновки, в яких узагальнено основні положення та наукові результати змістового наповнення кожного підрозділу.

Дисертацію презентує високий рівень наукової новизни, конкретизованої вперше обґрунтованими теоретико-методологічними засадами професійної

підготовки студентів спеціальності 013 «Початкова освіта» до мистецько-освітньої діяльності як цілісної педагогічної системи; упровадженням сучасних підходів до професійної підготовки майбутніх педагогів початкових класів; розробленими концептуальними засадами і структурно-функціональною моделлю професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій; представленою структурою готовності майбутнього педагога початкових класів до мистецько-освітньої діяльності, яка включає когнітивний, мотиваційний, ціннісно-естетичний, діяльнісно-технологічний та особистісно-рефлексивний компоненти, її критерії та рівні, відповідно до яких обрано методичний інструментарій для вивчення динаміки їх сформованості; етапами професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій та виявленими тенденціями цього процесу в європейських країнах.

У межах наукової новизни дисертації О.О.Красовською *удосконалено* змістові характеристики інноваційних технологій, зміст, організаційні форми шляхом упровадження інноваційного середовища професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи до мистецько-освітньої діяльності; уточнено сутність понять «мистецька освіта», «професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя початкової школи у галузі мистецької освіти», її функції, принципи, зміст, інноваційні педагогічні технології.

Практичне значення дисертаційного дослідження полягало в розробленні, обґрунтуванні й упровадженні науково-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи; апробації навчально-методичних комплексів нормативної дисципліни «Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі» та спеціальних навчальних курсів «Методика викладання освітньої галузі «Мистецтво» та «Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво»

для майбутніх фахівців спеціальності 013 «Початкова освіта», що базуються на пріоритетних напрямках розвитку сучасної мистецької освіти; упровадженні авторської методики педагогічної діагностики стану професійної готовності майбутніх педагогів початкових класів до мистецько-освітньої діяльності; навчально-методичного посібника «Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі» для студентів бакалаврів спеціальності 013 «Початкова освіта» (гриф Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України №1/11-9500 від 13.10.2012 р.) та навчально-методичного посібника «Технології викладання освітньої галузі «Мистецтво» для студентів магістратури спеціальності 013 «Початкова освіта». Суттєвим підтвердженням доцільності і репрезентативності роботи є те, що положення і результати дослідження використовувалися для розроблення проекту стандарту вищої освіти України в галузі знань 01 «Освіта» спеціальності 013 «Початкова освіта» для ступеня вищої освіти «Бакалавр».

Основні положення й результати дослідження проходили апробацію на 19 міжнародних, 8 всеукраїнських, 5 регіональних науково-практичних конференціях і методологічних семінарах та відображено в 72 наукових публікаціях. Серед них: 1 монографія, 4 розділи у колективних монографіях, 2 навчально-методичних посібники, 4 методичних посібники, 28 статей, опублікованих у провідних фахових виданнях України, 6 – у закордонних наукових періодичних виданнях, 27 статей і тез у збірниках наукових праць за матеріалами міжнародних, всеукраїнських наукових конференцій та регіональних науково-практичних семінарів.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому. Дисертаційне дослідження О.О.Красовської є актуальним, науково оригінальним та логічно завершеним авторським дослідженням.

У вступі розкрито сутність і стан розробленості наукової проблеми, обґрунтовано її значущість, окреслено науковий апарат дослідницького

пошуку: мету і задачі, об'єкт, предмет, концепцію і гіпотезу дослідження, методологічну і теоретичну основи дослідження, наукову новизну та практичне значення, особистий внесок здобувача, апробацію й упровадження результатів, структуру та обсяг дисертації. У вступі коректно, у відповідності до нормативних вимог та потреб конкретної проблеми, висвітлено позиції теоретичного апарату.

У *першому розділі* – «Теоретико-методологічні засади дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти» – окреслено важливі завдання сучасної вищої освіти. Проаналізовані нормативні документи, які акцентують увагу на необхідності загального розвитку людини, її особистісних якостей, творчих здібностей, духу соціальної відповідальності. Стверджується, що зазначені аспекти розвитку освіти в Україні є нині основоположними й для розвитку всієї педагогічної освіти. Підкреслюється роль і значення мистецької освіти як суспільного явища, аналізуються ключові такі поняття дослідження як культура, освіта, духовність, мистецтво, творчість тощо.

Автором визначено п'ять етапів професійного становлення майбутнього вчителя початкової школи у галузі мистецької освіти. Звертається увага на формування усіх результативних компонентів освітнього процесу – від грамотності до менталітету, шляхом опанування системи художньо-педагогічних знань, художньо-педагогічних умінь та досвіду їх практичного застосування, формування художньо-педагогічних цінностей.

Історико-педагогічний аналіз становлення і розвитку вітчизняної теорії і практики професійної підготовки вчителя початкової школи у галузі мистецької освіти і зарубіжного досвіду професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи у галузі мистецької освіти в країнах Європейського Союзу у XIX –XXI столітті сприяв виявленню тенденцій трансформації процесу розвитку національної культури і в її межах художньо-естетичної освіти, виявити основні етапи становлення і розвитку

мистецької освіти в умовах функціонування перших вищих педагогічних навчальних закладів, академічних мистецьких шкіл у хронологічних межах ХІХ – ХХІ століття, а також перспективні напрями сучасних наукових досліджень в означеній галузі.

За результатами проведеного науково-педагогічного аналізу професійно-педагогічну підготовку майбутнього вчителя початкової школи у галузі мистецької освіти автор визначає як процес привласнення знань, умінь, навичок, способів дій, необхідних для здійснення мистецько-освітньої діяльності в умовах навчання, виховання і розвитку дітей молодшого шкільного віку, неперервного професійного розвитку.

У межах наукового дослідження проблему професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в галузі мистецької освіти розглянуть з позицій таких методологічних підходів: *гуманістичного; культурологічного, аксіологічного, системного, міждисциплінарного, особистісно орієнтованого, технологічного, діяльнісного, компетентнісного.*

У *другому* розділі – «Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій» – представлено концепцію та структурно-функціональну модель процесу професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій; визначено структуру та показники компонентів професійної готовності майбутнього вчителя початкових класів до мистецько-освітньої діяльності. Авторська концепція і модель відображають цілісність і неперервність процесу формування професійної готовності майбутнього вчителя початкових класів до мистецько-освітньої діяльності; гуманітаризацію і гуманізацію професійної підготовки вчителя шляхом визнання пріоритетності загальнокультурних, національних, художньо-естетичних, професійно- педагогічних цінностей як складових готовності до мистецько-освітньої діяльності у середовищі початкової школи;

інноватизацію змісту, форм, методів, технологій підготовки майбутнього фахівця педагогічного профілю; інформатизацію процесуальної складової вищої педагогічної освіти шляхом широкого впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та підвищення рівня інформаційної культури сучасного педагога. Структурно-функціональна модель процесу професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій, відтворює специфіку і внутрішню організацію запланованого і зреалізованого дослідницею педагогічного процесу.

У третьому розділі – «Методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій» – визначено методичні засади та критерії відбору інноваційних педагогічних технологій та розкрито організаційно-методичні особливості впровадження інформаційно-комунікаційних, інтенсивних, інтегративних, контекстних, художньо-педагогічних, сензитивно-вербальних, продуктивно-творчих, альтернативних технологій. Автором зроблено глибокий і багатосторонній аналіз поняття «інновація» і з цих позицій дослідниця підходить до розроблення і експериментальної перевірки інноваційних технологій професійної підготовки вчителя початкової школи у галузі мистецької освіти.

У четвертому розділі – «Діагностика професійної готовності майбутнього вчителя початкової школи до мистецько-освітньої діяльності» – представлено методику констатувального етапу експерименту; охарактеризовано сучасний стан підготовки студентів спеціальності 013 «Початкова освіта» до мистецько-освітньої діяльності у вищих навчальних закладах України; визначено критерії та рівні професійної готовності майбутнього вчителя початкових класів до мистецько-освітньої діяльності; здійснено моніторинг сформованості її провідних компонентів на констатувальному етапі експерименту. Аргументовано доведено, що

змістовий та процесуальний компоненти програм професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у галузі мистецької освіти у сучасному вищому навчальному закладі потребують оновлення шляхом упровадження авторської структурно-функціональної моделі.

Представлена у п'ятому розділі – «Організація та проведення дослідно-експериментальної перевірки ефективності структурно-функціональної моделі процесу професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій» – програма формувального етапу експерименту; методика впровадження авторської моделі процесу професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти із залученням сучасних освітніх інновацій; результати формувального етапу експерименту та означені перспективи їх використання у навчально-виховному процесі вищої школи з усією очевидністю підтверджуються результатами аналізу статистичних даних отриманих за допомогою статистичного критерію Колмогорова-Смирнова, та завдяки використанню методу лінійної кореляції К. Пірсона, а також методу Є. Пустильника.

Загальні висновки повністю відповідають поставленим завданням дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Враховуючи позитивні сторони дисертаційного дослідження варто відмітити, на мій погляд, і наступні зауваження та побажання:

1. Доцільно було б на основі історичного аналізу вивчення проблемного поля дослідження розглянути перспективи розвитку мистецької освіти в сучасних соціально-економічних і культурно-освітніх умовах розвитку українського суспільства і педагогічної спільноти зокрема.

2. Доречним, на нашу думку, було б простежити зв'язки між організаційно-методичними умовами, дотримання яких забезпечує повноцінне функціонування моделі процесу професійної підготовки

майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій, оскільки застосована факторно-критеріальна кваліметрія не розкриває такі зв'язки повною мірою.

3. Увиразнення потребує розкриття провідної ідеї концепції дисертаційного дослідження, що розкривало б авторську позицію щодо розуміння процесу професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій.

Висловлені побажання і зауваження мають рекомендаційний характер і загалом не впливають на позитивну оцінку дисертаційного дослідження. Робота виконана на належному науково-теоретичному рівні, є актуальною, завершеною і самостійною. Автореферат і наукові публікації відображають основний зміст дисертації. Робота містить нові як теоретичні, так і практичні результати, що в сукупності є суттєвим для вирішення проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій.

Висновок. Дисертація Ольги Олександрівни Красовської «Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій» є самостійним, завершеним і актуальним науковим дослідженням, яке за своїм змістом, рівнем новизни та практичним значенням одержаних результатів відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року N567 (зі змінами), що дає підстави для присудження Красовській Ользі Олександрівні наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності – 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Доктор педагогічних наук, професор,
проректор з наукової роботи
Мистецького інституту художнього моделювання
та дизайну імені Сальвадора Далі

В.Ф. Орлов